

มงคลสูตรคำฉันท์

มงคลสูตรคำฉันท์

เป็นวรรณคดี คำสอน ผลงานพระราชนิพนธ์ของ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงนำหลักธรรมที่
เป็นพระคาถาบาลีจากพระไตรปิฎกตั้งแล้วแปลถอดความเป็น
คำประพันธ์ที่ไพเราะ มีความงดงามทั้งด้านเสียงและ
ความหมาย สามารถจดจำได้ง่าย มงคลสูตรคำฉันท์นี้จะเกิด
แต่ตัวเราเองได้ก็ต้องเป็นผลมาจากการประพฤติปฏิบัติดีของ
ตนเองเท่านั้น หากได้มาจากปัจจัยอื่นเลย

- **ผู้แต่ง**

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลักษณะคำประพันธ์

กาพย์ฉบัง 16 และอินทรวีเชียรฉันท์ 11 แทรกคาถาบาลี

จุดมุ่งหมายในการแต่ง

เพื่อให้ตระหนักว่าสิริมงคลจะเกิดแก่ผู้ใดก็เพียงผลมาจากการปฏิบัติของตนทั้งสิ้น ไม่มีผู้ใดหรือสิ่งใดจะทำให้เกิดสิริมงคลแก่เราได้ นอกจากตัวเราเอง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 6 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เสด็จพระราชสมภพเมื่อ วันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น 2 ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2423 เป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ 29 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าองค์ที่ 2 ในจำนวน 9 พระองค์ที่ประสูติแต่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง พระราชสมภพเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2423 ณ พระที่นั่งในพระบรมมหาราชวังชั้นใน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาสามารถ
ในด้านอักษรศาสตร์เป็นเลิศ พระองค์ได้รับถวาย พระสมัญญา
ว่า **สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า**

พระราชนิพนธ์ของพระองค์มีอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นที่รู้จักกัน
อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชนิพนธ์กวีต่าง ๆ นับว่า
เป็นอารมณ์ประดับชาติ พระองค์ได้ปลูกฝังคุณธรรมความดีงามใน
แนวทางของพระพุทธศาสนา รวมทั้งจิตสำนึกในความรักชาติ ความ
เสียสละเพื่อส่วนรวม โดยผ่านทางบทพระราชนิพนธ์ได้อย่างลึกซึ้งกิน
ใจ นอกจากนั้นบรรดาบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ ยังมีความ
สมบูรณ์ งดงามทั้งด้านคำศัพท์ เสียง และเนื้อหาอรรถรส ทำให้
สามารถจดจำถ้อยคำและเนื้อหาสาระในบทพระราชนิพนธ์เหล่านั้นได้
โดยธรรมชาติ ไม่ต้องใช้ความพยายามแต่อย่างใด และจำได้ไม่รู้ลืม

- ผลงานด้านวรรณกรรมและวรรณคดีที่สำคัญ

1. **บทละคร** ได้แก่ หัวใจนักรบ มัทนะพาธา พระร่วง หนามยอกเอาหนามบ่ง พระเกียรติรถ ฅวยอำนาจ วิวาท์พระสมุทร มหาตมะ เสียดสะ เวณิสวานิช ตามใจท่าน วิไลยเลือกคู่ เห็นแก่ลูก โรมิโอและจูเลียต
 2. **บทพากย์โขน** ได้แก่ รามเกียรติ์ชุดต่างๆ
 3. **ประวัติศาสตร์และโบราณคดี** ได้แก่ เที้ยวเมืองพระร่วง สงคราม สืบราชสมบัติโปแลนด์ เที้ยวเมืองไอยคุปต์ ตำนานชาติฮั่น ประวัติต้นรัชกาลที่ 6
- 4. **ศาสนา** ได้แก่ พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร เทศนาเสือป่า พระศุนหเศป พระบรมราชาบาทในงานวิสาขบูชา

5. **วรรณคดี** ได้แก่ บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์ คำอธิบายและอภินิหาร ประกอบเรื่องนารายณ์สิบปาง บทละครรำเรื่องพระร่วง
6. **การทหาร** ได้แก่ การสงครามป้อมค่ายประชิดพันแหลม
7. **ปลูกใจ** ได้แก่ ปลูกใจเสือป่า เมืองไทยจึงตื่นเถิด ยิวแห่งบูรพาทิศ
8. **การแพทย์** ได้แก่ ก้นป่วย
9. **กวีนิพนธ์** ได้แก่ พระนลคำหลวง ลิลิตนารายณ์สิบปาง นิราศพระมะเหลเถไถ กาพย์เห่เรือ ธรรมาธรรมะสงคราม มงคลสูตร คำฉันท์

10. **เรื่องทรงแปลบทละครของเชกส์เปียร์** ได้แก่ เวนิสวานิช (The Merchant of Venice) โรมิโอกับจูเลียต (Romeo and Juliet) ตามใจท่าน (As you like it)

ส่วนบทละครำ ได้แก่ พระราชวังสัน ทรงดัดแปลงมาจากบทละครของเชกส์เปียร์เรื่อง Othello

11. **นิทาน** ได้แก่ นิทานชวนขัน นิทานทองอิน

12. **กฎหมาย** ได้แก่ หัวข้อกฎหมายนานาประเทศแผนกคดีเมือง กฎหมายทะเล

13. **การเมือง** ได้แก่ การจลาจลในรัสเซีย ปกณคดีของอัครพาทุ

ความเป็นมา

เมื่อ พ.ศ. 2466 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำมงคลสูตร มาทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทร้อยกรองประเภทคำฉันท์ โดยใช้คำประพันธ์ 2 ชนิด คือ กาพย์ฉบัง 16 และอินทวิเชียรฉันท์ 11

ทรงนำคาถาภาษาบาลีจากพระไตรปิฎกตั้ง แล้วแปลถอดความเป็นร้อยกรองภาษาไทยได้ถูกต้องตรงตามบังคับในฉันทลักษณ์

โดยไม่เสียเนื้อความจากพระคาถาบาลี การจัดวางลำดับของมงคลแต่ละข้อก็เป็นไปตามที่ปรากฏอยู่ในพระคาถาเดิม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพทางด้านภาษาได้อย่างดียิ่ง

"อเสวนา จ พาลานํ ปณฺทิตานญฺจ เสวนา
ปฺชชา จ ปฺชชะนียานํ เอตมฺมงฺคฺลมฺตุตฺตมํ
หนึ่งคือบ่คบพาล เพราะจะพาประพฤดิผิด
หนึ่งคบบกะบ่บัณฑิต เพราะจะพาประสบบผล
หนึ่งกราบและบูชา อภิปฺชชนียชน
ข้อนี้แหละมงคล อติเรกอุดมดี"

- **เรื่องย่อ**

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงมงคลอันสูงสุด 38 ประการ ไว้ในมงคลสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรสำคัญบทหนึ่งในพระพุทธศาสนา มงคลสูตรปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย หมวดขุททกปาฐะ

พระอานนทเถระได้กล่าวถึงที่มาของมงคลสูตรว่า ท่านได้ฟังมาเฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ณ เชตวันวิหาร กรุงสาวัตถี มงคลสูตรนี้เกิดขึ้นด้วยอำนาจคำถาม คือ พระพุทธเจ้าทรงเล่าให้พระอานนท์ฟังว่า มีเทวดาเข้ามาทูลถามพระองค์เรื่องมงคล เพราะเกิดความโกลาหลวุ่นวายขึ้นทั้งในหมู่เทวดาและมนุษย์ ที่มีลัทธิเรื่องมงคลแตกต่างกันเป็นเวลานานถึง 12 ปี ท้าวสักกเทวราชจึงทรงมอบหมายให้ตนมาทูลถาม พระพุทธองค์จึงตรัสตอบเรื่องมงคล 38 ประการ ต่อจากราตรีนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงเรื่องมงคลนี้แก่พระอานนท์อีกครั้งหนึ่ง

มงคล ๓๘ ประการมีดังนี้

- (๑) ไม่คบคนพาล
- (๒) คบบัณฑิต
- (๓) บูชาคนที่ควรบูชา
- (๔) อยู่ในปฏิรูปเทศ อยู่ในถิ่นมีสิ่งแวดล้อมดี
- (๕) ได้ทำความดีให้พร้อมไว้แต่ก่อน
- (๖) ตั้งตนไว้ชอบ
- (๗) เล่าเรียนศึกษามาก
- (๘) มีศิลปวิทยา
- (๙) มีระเบียบวินัย
- (๑๐) วาจาสุภาषิต

- (๑๑) บำรุงมารดาบิดา
- (๑๒) สงเคราะห์บุตร
- (๑๓) สงเคราะห์ภรรยา
- (๑๔) การงานไม่อาภูล
- (๑๕) รู้จักให้
- (๑๖) ประพฤติธรรม
- (๑๗) สงเคราะห์ญาติ
- (๑๘) การงานไม่มีโทษ
- (๑๙) เว้นจากความชั่ว
- (๒๐) เว้นจากการดื่มน้ำเมา

- (๒๑) ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย
- (๒๒) ความเคารพ
- (๒๓) ความสุภาพอ่อนน้อม
- (๒๔) ความสันโดษ
- (๒๕) มีความกตัญญู
- (๒๖) พึงธรรมตามกาล
- (๒๗) พึงธรรมตามกาล
- (๒๘) เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย
- (๒๙) พบเห็นสมณะ
- (๓๐) สันทนาธรรมตามกาล

- ๓๑) มีความเพียรเผากิเลส
- (๓๒) ประพฤติพรหมจรรย์
- (๓๓) เห็นอริยสัจจ์
- (๓๔) ทำพระนิพพานให้แจ้ง
- (๓๕) ถูกโลกธรรม จิตไม่หวั่นไหว
- (๓๖) จิตไร้เศร้า
- (๓๗) จิตปราศจากธุลี
- (๓๘) จิตเกษม

เนื้อเรื่อง มงคลสูตรคำฉันท์

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺสฯ

ต้นมงคลสูตร

1. ยญฺจ ทฺวาทส วสุสานิ จินฺตยิสฺส สเทวกา

สิบสองคนนำเหล่า

นรอีกสุเทวา

รวมกันและตรึหา

สิริมังคลาใด

2. จิรสุสั จินตยนฺตาปี
จกฺกวาฬสฺสเสสสุ
กาลั โกลาฬลั ชาตั
เทวามนุชทวี่
หมี่นัจกระวาฬัไดั
แล้วยั้ง บั รุ้มง -
ด้วยกาละล่วงนนาน
ได้เกิดซึ่งโกลา -
ก้องถึง ณ ชั้นพรหม

เนา ชานิสฺ มงฺคลั
ทสฺสฺ เยน ตตฺตกั
ยาว พุรหมฺนิเวสนา
พหุภพประเทศึใน
ดำริหึลึนิจรังกาล
คะละสมมโนมัลย์
บมิได้ประสงคัสม
หะละยั้งมโหดม
ธสฺถิตสะเทือนไป

3. ยัม โลกนาโถ เทเสสิ
องค์โลกนาถเทศน์

วรมังคะลาใด

4. สพุพปาปวินาสน์
ยังปาปะปวงให้

ทุษะเสื่อมวินาศมล

5. ยัม สุตฺวา สพุพทุกฺเขหิ
ชนหลาย บ่ ฟังนับ
ใดแล้วและรอดพัน

มฺจุจฺนฺตาสงฺขิยา นรา
ผิสดับสมงคล
พหูทุกชะยายี

6. เอวมาทิกุณฺเปตฺติ
เราควรจะกล่าวมง -
กอบด้วยคุณามี่

มงคลนุตมภณาม เส.๑
คะละอันประเสริฐที่
วรอัตตะเฉิดฉายา ๑

คำศัพท์

โกศล	ฉลาด
ขุททกนิกาย	พระสูตรเล็กน้อยหรือย่อยๆ
ขุททกปาฐะ	บทสวดหรือบทสวดสั้นๆ
คติ	วิธี แนวทาง
คาถา	คำประพันธ์ในภาษาบาลี
จรัฏกาล	เวลาช้านาน
จำนง	ประสงค์ มุ่งมั่น ตั้งใจ

ชินสีห์	พระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า แปลว่า ผู้ชนะ
จนำ	ปี
เจ็ดเจลา	งามเด่น
ดำกกล	ตั้งไว้ ยืนยออยู่
ตึระ	ฝั่ง
ทะเลวน	เวียนว่ายตายเกิด
ทศพล	ผู้มีกำลัง 10 ประการ
ทุษะ	คือ โทษ
นร	คน

บรรณสถาน	คือ ประสาน เชื่อม ผูกไว้
ยืมเรา	รับใช้
ประคอง	พยุงให้ทรงตัวอยู่
ปรีดิ์	มีรัก

- วิเคราะห์

คุณค่าด้านเนื้อหา

มงคลสูตรคำฉันท์นอกจากจะมีการแปลถอดความมาจากพระคาถาแล้ว ยังมี การอธิบายขยายมงคลเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจมากขึ้น

คุณค่าด้านวรรณศิลป์

การสรรคำ การเลือกสรรคำเป็นอย่างดี

การเลือกใช้คำประพันธ์ การเลือกใช้กาพย์ฉบัง16 และ อินทรวีเชียรฉันท์ 11 สามารถ ประพันธ์ได้ตรงตามบังคับในชั้นลักษณะโดยไม่เสียเนื้อความจากพระคาถาบาลี

การแปลถอดความ การภาษาบาลีเป็นบทร้อยกรอง ประเภทคำฉันท์ ทรงแปลถอด ความได้อย่างสละสลวย